

Betreft: reactie op Wetsvoorstel verduidelijking burgerschapsopdracht in het funderend onderwijs

Reactie van: Jordi Vermeulen (lerarenopleider maatschappijleer aan de Hogeschool van Amsterdam en redacteur bij educatieve uitgeverij Essener)

Opmerking vooraf:

Het document met daarin het wetsvoorstel en de memorie van toelichting is een helder stuk waarin goed wordt uitgelegd waarom wijzigingen noodzakelijk zijn, en hoe de voorgestelde wijzigingen het burgerschaps-onderwijs kunnen verbeteren.

Biedt het wetsvoorstel voldoende handvatten om invulling te geven aan de burgerschapsopdracht?

Het voorstel is een eind in de goede richting, maar een en ander behoeft verduidelijking en concretisering. Het gaat om de volgende aspecten:

p. 1 “onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie”. Hoewel het belang van cohesie misschien vanzelfsprekend lijkt, is het toch raadzaam om *het belang van sociale cohesie te expliciteren*. Het is mij niet duidelijk of het belang van gedeelde waarden (p.12) op hetzelfde neerkomt als het belang van cohesie. Wat zijn de gevolgen als die cohesie gering is of ontbreekt? Waar is cohesie dus precies voor nodig? Het belang is voor mij i.e.g niet vanzelfsprekend omdat sociale cohesie ook negatieve effecten kan hebben. Zie daarvoor het rapport ‘De invloed en effecten van sociale samenhang’ (Verwey Jonker, Huygen en De Meere, 2008)

p.1 “actief burgerschap” lijkt me een pleonasme, maar als dat niet het geval is zie ik graag verduidelijkt waarin ‘actief burgerschap’ zich onderscheidt van ‘burgerschap’

p. 7 “is het van wezenlijk belang dat leerlingen gedurende hun schoolloopbaan kennis maken met waarden en normen van de Nederlandse cultuur en van andere culturen binnen de Nederlandse samenleving.”

- Welke waarden van de Nederlandse cultuur hier worden bedoeld, wordt elders geëxpliciteerd, maar de *normen* zou ik ook graag *uitgeschreven* zien.

- Het tweede deel van bovengenoemd citaat onderschrijf ik volledig. Van *welke culturen binnen de Nederlandse samenleving zouden alle leerlingen minimaal kennis moeten nemen?* Het lijkt mij niet wenselijk deze keuze volledig aan de scholen zelf over te laten.

p. 8 “het leidt ertoe dat scholen veelal geen leerdoelen formuleren en het burgerschapsonderwijs weinig planmatig inrichten. Hierdoor ontbreekt samenhang tussen de invulling in de opeenvolgende jaren (...)”

Eens, hier zou het scholen en docenten enorm helpen als organisaties zoals SLO en Prodemos *concrete voorbeelden aanreiken van goed geformuleerde leerdoelen, van een leerlijn, van manieren waarop samenhang kan worden aangebracht.*

p.9 “De burgerschapskennis van Nederlandse leerlingen ligt (...)ligt duidelijk lager dan de kennis van leerlingen in de binnen het onderzoek met Nederland meest vergelijkbare landen (...)”

Het wetsvoorstel doet een goede poging die kennis te concretiseren, maar dit kan veel uitgebreider. Over welke kennis zouden leerlingen minimaal moeten beschikken?

p. 9 “Aspecten van burgerschap, zoals gelijke rechten voor mannen en vrouwen, etnische minderheden en migranten worden door Nederlandse leerlingen ondersteund”

Wat wordt bedoeld met het aspect ‘etnische minderheden’? Respect voor / de positie van / de rechten van etnische minderheden?

p.9 “Er zijn maar weinig scholen die gebruikmaken van instrumenten die een beeld geven van de verworven burgerschapscompetenties.”

Hier helpt het als voorbeelden van geschikte instrumenten worden gegeven. Gaat het bijvoorbeeld om toetsen met een bepaald keurmerk?

p.10 er wordt in laatste alinea gesproken over “deel uit maken van de Nederlandse samenleving”. Dat is natuurlijk belangrijk maar bij burgerschap gaat het - zeker in de huidige geglobaliseerde wereld - om *uiteenlopende gemeenschappen* waar we als burgers deel van uitmaken: dus naast de lokale, regionale en landelijke Nederlandse gemeenschap ook de internationale gemeenschap(pen).

p.11 “(...) respect voor en kennis van democratische en rechtsstatelijke waarden en de mensenrechten (...)”

Elders worden concrete mensenrechten genoemd: prima. Het is goed om enerzijds het concept mensenrechten (in algemene zin dus) deel te laten uitmaken van de burgerschapscanon, en anderzijds voor te schrijven welke mensenrechten minimaal onderwezen moeten worden.

p. 13 “De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid noemt in haar rapport in dit kader onder andere gemeenschappelijke waarden als waarheidsgetrouwheid, empathie en sympathie voor anderen, respect voor de mening van anderen en de bereidheid tot het corrigeren en laten corrigeren van de eigen oordeelsvorming, sociale vaardigheden als flexibiliteit, responsiviteit en verantwoordelijkheidszin, en het kunnen verdragen van onzekerheid en ambivalenties.”

Uitstekende aspecten die wat mij betreft veel centraler mogen komen te staan! Ook hier zij voorbeelden ter verduidelijking welkom. Daar denk ik overigens graag over mee, maar heb ik op moment van schrijven geen tijd voor.

p. 17 “Het ontstaan van spanningen tussen verschillende grondrechten is tot op zekere hoogte inherent aan de aard van die grondrechten en aan het samenleven in een pluriforme, democratische samenleving”

Hele belangrijke notie. Ik kan het gemist hebben, maar staat ergens dat het onderwijzen van deze spanningen onderdeel moet zijn van de minimale burgerschapskennis?

p. 17 “positieve verdraagzaamheid”

Wat is het verschil met verdraagzaamheid? Bestaat er zoiets als negatieve verdraagzaamheid?